

Kutszegi Csaba

Van szebb dolog az végeknél

HALÁL ÉS A LÁNYKA

Bozsik Yvette *Halál és a lánykájának* – ellentétben az előbbi, *Lány, kertben* című premierjével – nem maga a szerző a főszereplője: a koreográfia kifejezetten azt mutatja, hogy alkotója igencsak él, és bármilyen megnyerő fickó képében serteperné körülvéve a sumákoló Halál, esze ágában sem lenne szelíden elaludni a karjában. (Ahogy az előadáson is felcsendülő Schubert-dalban hallható: „Sollst sanft in meinem Armen schlafen!”) Sőt! A Pina Bausch emlékének ajánlott koreográfiából az is kiderül, hogy a német Tanztheater nagyszasszonya – bár ő már elfogadta a kegyetlen kérő kéznnyújtását – nemcsak saját, hanem mások műveiben is tovább él. Bozsik *Halál és a lánykájában* szerencsére leginkább a szellemisége – a mozdulatai csak kevésbé.

Apropó kéznnyújtás. Nem tagadhatom le, hogy a Schubert-vonósnégyes megfelelő pillanatában én még mindig azt a Halált látom, amelyik – egyszerű, sötét ruhás férfi alakjában – Robert North koreográfiájában nyújtja kezét a Lánynak. Ha lelki szemem előtt megjelenik ez a gesztus, és hozzá (legtöbbször kiváltó okként) felcsendül a muzsika, bárhol legyek, azonnal tetőtől talpig lúdbőrbe öltözöm. Bozsik Yvette a téma legújabb feldolgozásában szerencsére nem ezzel az élménnyel akar konkurálni.

Míg North a haldoklás reális fázisait ábrázolja meg-rázóan, de költői szépséggel, Bozsik – nem tagadva meg önmagát – ebben a témában is a harsány ellentmondásokat és a groteszk, szarkasztikus bemutatás lehetőségét keresi. Zajos, mozgó élettáblóval nyit, táncosai szinte egyszerre vannak több helyen, s egymás kezébe adva a mikrofont verbálisan is kihívóan kommunikálnak. Khell Zsolt mozgó díszletfala, amely – nemes egyszerűséggel – pusztán hat oszlopot és közöttük öt kapunyírást imitál, amellet hogy arányos és esztétikus, kitűnő tereket nyújt az életteli társas körforgásnak. A fiúk például „Sziasztok, lányok, kértek egy italt?” megszólítással próbálkoznak, de válaszra sem marad idő, már újabb helyeken kezdődnek az újabb rövid dialógusok, amelyekben olyan kijelentések is elhangoznak, mint „Schubert nekem tetszik” vagy „meghalni és megházasodni ugyanaz”. Elejtett szavakkal, szándékos véletlenszerűséggel villannak fel a közelítő főtéma előjelzései, és a jól ismert zene is sugallja: a rohanás előbb-utóbb végállomáshoz vezet, az áradó életben implicite van jelen az elmúlás. Egyre nyilvánvalóbbá válik: a lehangoló vitalitás minden színterén, valamennyi cselekedetben, gesztusban ott lapul, leselkedik a halál. Minél harsányabb az élni akarók élni akarása,

annál kontrasztosabb a halál valósága. Ez az első csavar, amit Bozsik a történeten képez: kezdetben a zajló életet prezentálja, csak hogy rámutasson a halálra.

Az élettáblón mindennek helye van: a hétköznapi apró eseményeknek, sorsfordító tragédiáknak, betegségeknek, párkapcsolati válságoknak, férjek halálának, munkahelyi problémáknak. Ez utóbbiak is hitelesen jelennek meg: színpadi és balett-termi történetek vegyülnek civil életben játszódó esetekkel. Egy táncos – ha jól emlékszem, Kalmár Attila – talán ennek a darabnak a megidézett próbáján javítja-gyöttri teljesíteni igyekvő partnernőjét, közben „instrukcióival” kifelé magyarázva segíti az előadás percepcióját, az alábbi szavakkal: „annak ellenére, hogy ez improvizáció, kapcsolatban van a halál-félelemmel”. Bármelyik brechtianus rendező megnyálná a tíz ujját ettől a csúcsra járatott elidegenítő effektustól. A néző próbál a diszkrétan törtető Schubert-zenével együtt a feltételezett dal- és balettszüzsé mentén előrehaladni a logikus történetben, de szüntelenül megakasztja számtalan mesterkélt alkalmazott színpadi eszköz, például a médializált világunkra utaló mikrofonba beszélés vagy az említett, próbatermi milióbe

Vati Tamás
és Balkányi Kitty

Koncz Zsuzsa felvétele

helyezett kvázi-darabmagyarázás. Reális és abszurd között lebeg az a jelenet is (így úgyszintén elidegenít), amelyben Samantha Kettle verbálisan beszámol férje, Henry haláláról. Fokozódik a helyzet, amikor a halott férjek angyalkara (hátukon fehér szárnyacskákkal) megjelenik a napszemüveges özvegyek emlékezetében (halála után már mindegyik férj angyal). A realitás tartományába tartozik a kezdő özvegy Kettle banalitásban megmutató, hirtelen előrukkolt férjhiánya: „Henry, hol a ruhám?”, kérdezi kétségbeesetten, mert a társ hiányával a legkegyetlenebbül prózai helyzetekben szembe-

kerekedik. Bozsik mintha odázná a végkifejlet elkerülhetetlen bekövetkeztét. Talán ezért (is) iktatja be a vonósnyegyesben nem szereplő zongora kísérete címadó dalt, amellyel késleltetni tudja a véget. De nemcsak azért késleltet, mert a halál előtt öt perc élet is élet, hanem mert az abszurd-elidegenítő életkavalkád után igen problematikus megtalálni az esztétikailag-tartalmilag is megfelelő végső megoldást. És ez nem is sikerül megnyugtatóan.

A daltételre Vati Tamás és Balkányi Kitty lejt halálba hívogató pas de deux-t. Rémesen gyönyörű, ahogy mö-

sülünk. Brutálisan valóságos az a motívum, amelyben nők – különböző nyelveken – betegségek lefolyásáról, ismerősök, barátok haldoklásáról számolnak be.

A távolról, abszurd módon felülről szemlélt életfreskó kavargását a végére le kell csitítani, a szálakat el kell varrni, már csak azért is, mert a klasszikus, precízen tételekre szerkesztett zene a végére szabályszerűen le-

göttük a teljes falszerkezet az óramutató irányának megfelelően, körív mentén elmozog (súlyosan mutatja az idő múlását, lejártát). Aztán a lányért kicsiny, mozgó talapzaton (a halál szörfdeszkáján?) becsusszan a sötét ruhás, kegyetlen kérő. Közben slágerszerű zenei feldolgozásban dal hallik angolul, melynek a Matthias Claudius költötte, Schubert által megzenésített versre

hajazó szövege magyar fordításban is megjelenik a digitális kiírón. Ha eddig megúsztuk fordítás nélkül, a sztori végét miért kell anyanyelven is szánkba rágni?

A sikerületlen, általam túlon túl mesterkéltnek érzékelt befejezés ellenére azt gondolom, hogy a *Halál és a lányka* a Bozsik-oeuvre értékes darabja. Összegző és tovább kísérletező egyben. Eklektikussága, helyenkénti harsánysága ellenére mértékletes ízléssel van összefogva. A gyanítható improvizációs lehetőségek mellett, főleg az együttesen végzett mozgásokban, a koreográfia apró részletei is művesen ki vannak dolgozva. A nők mozgása egyes jelenetekben különösen harmonikus. Jók az egyéni teljesítmények is, Balkányi Kitty, Vati Tamás, Samantha Kettle és Kalmár Attila külön említést is érdemel.

Minden jó lenne, ha a vége jó lenne (ha egyáltalán lehet jó vége ennek a történetnek). Mindenesetre most helytálló Madáchcsal bevégezni: „Csak az a vég! – csak azt tudnám feledni!”

HALÁL ÉS A LÁNYKA

(Bozsik Yvette Társulat, Nemzeti Táncszínház, Művészetek Palotája)

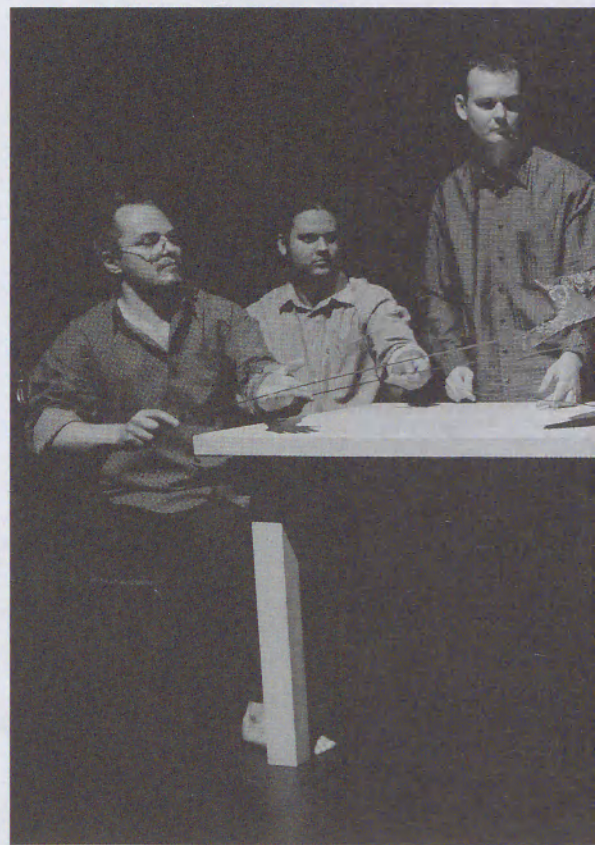
Zene: Franz Schubert. **Fény:** Pető József. **Díszlet:** Khell Zsolt. **Jelmez:** Bozóki Mara. **Koreográfusasszisztens:** Vislóczki Szabolcs, Balkányi Kitty. **A Schubert-dal felvételén zongorázik:** Jandó Jenő; **énekel:** Várhelyi Éva. **Zenei rendező:** Tóth Ibolya. **Kreatív producer:** Iványi Marcell. **Koreográfus:** Bozsik Yvette. **Táncolják:** Balkányi Kitty, Vati Tamás, Samantha Kettle, Vislóczki Szabolcs, Somorjai Judit, Gombai Szabolcs, Hasznos Dóra, Kalmár Attila, Fülöp Tímea, Tuza Tamás, Amandio Cardoso.

Szoboszlai Annamária

Jel színházi báb-harakiri

100 TŰ HOSSZA

A hosszú ideig Franciaországban élő s alkotó Nagy József alig egy évvel ezelőtt a Trafóban látott *Entracte*-ja (Felvonásköz) – mely ihlető forrásának a *Ji Kinget* választotta – feltárhatatlannak, értelmezhetetlennek bizonyult számomra. Nem dekódolhatatlansága folytán. Míg az *Utolsó tájkép* lírai önvallomása, táncos-vizuális-zenei absztrakciója egyivású tudott lenni tulajdonképpeni tárgyával-jelöltjével, addig a *Változások* könyvének szellemisége csupán a jól felismerhető, jellegzetesen Jel színházias, „orientalizáló”, szakrális *stílusban* manifesztálódott. S bár a látványvilág, a mozgást organikusán kísérő élőzene s számtalan jelenet lenyűgözött, a darab egésze mégis a művészi szemfényvesztés kesernyés utóízét hagyta maga után. A 100 tű hosszának októberi, Bárka színházbeli bemutatóján a (csoda)szarvas – vagyis annak a színpad hátsó falára rögzített festett képe – köszöntötte a belépő nézőt. Magától értetődőnek tűnt, hogy a „színházi honfoglalók” megvilágosodást remélve, ha mást nem, majd őt kergethetik a jelek sűrű erdejében – mint jómagam is tettem, kicsit ernyedten, bosszankodva, de a zenész-

színész virtus vérbő pillanataitól néha új erőre kapva.

A darab kezdetén nyolc színész-táncos sorakozik fel egy zongora körül, mintha fotózáshoz verbuválna össze a népes család. A kezükben tartott, búzakalászhoz hasonló tárgyakat a húrok közé szúrják, mire a zongora disszonáns hangsorral „felel”. A különös előkészítő játék a hangokkal, a hangok leg-